

АНАЛІТИЧНІ ПІДХОДИ У ДОСЛІДЖЕННЯХ НАЦІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: Досліджено основні підходи у визначенні основних елементів національних інноваційних систем і аналізі форм циркуляції знань у цих системах з ціллю розвитку і стимулювання тих сфер, які найбільш дієво сприяють технологічній динаміці та конкурентоспроможності.

Ключові слова: система; інновації; підхід; аналіз.

Abstract: The main approaches to the identified main elements of national innovation systems and the analysis of the forms of knowledge circulation in these systems were studied with the aim of developing and stimulating those areas that most effectively contribute to technological dynamics and competitiveness.

Key words: system; innovations; approach; analysis.

З початку 1990-х рр. поняття національної інноваційної системи (НІС) знаходиться у центрі уваги як науковців, які займаються проблемами технологічного розвитку, так і державних та міжнародних організацій, відповідальних за розробку інноваційної політики.

Існує досить багато визначень, що описують поняття "національна інноваційна система". НІС можна розглядати як сукупність інститутів, що належать до приватного та державного секторів, які індивідуально та у взаємодії один з одним зумовлюють розвиток та розповсюдження нових технологій у межах конкретної держави [3, с. 270-279].

В рамках досліджень НІС центральне місце посідають визначення основних його елементів та аналіз форм циркуляції знань усередині НІС. Під час проведення більш великомасштабних досліджень НІС використовуються три основні аналітичні підходи: інноваційні обстеження, кластерний аналіз та аналіз міжнародних потоків знань.

1. У рамках інноваційних обстежень представникам підприємств ставиться питання про джерела знань, які вони використовують в інноваційній діяльності. Крім того, збираються дані про внутрішньофірмові витрати на НДДКР та інші ресурси інноваційної діяльності, а також про вимірювані результати цієї діяльності [2, с. 63]. Такі обстеження є найістотнішим джерелом інформації про форми та тенденції технологічного співробітництва між підприємствами. Отримані дані є багатим джерелом інформації про взаємодію між різними учасниками НІС.

Дані обстеження дали такі основні результати. Найбільш важливим зовнішнім джерелом знань для підприємств є взаємодія між підприємством, постачальниками та споживачами, а також технічний аналіз продуктів конкуруючих підприємств. Спільні підприємства – цінне джерело знань у галузях, де самостійне проведення НДДКР є надто дорогим та складним процесом. Багато підприємств також підкреслюють необхідність тісніших зв'язків із державними дослідницькими установами.

2. Багато країн дедалі активніше використовують кластерний підхід до вивчення потоків знань у НІС. Промислові кластери визначаються як виробничі мережі тісно взаємопов'язаних підприємств, об'єднаних один з одним у виробничий ланцюжок, у межах якого створюється додана вартість. У деяких випадках кластери також включають стратегічні альянси з університетами, дослідницькими установами, споживачами, технологічними брокерами та консультантами. Визначені таким чином кластери можна вважати інноваційними системами, але меншого масштабу, ніж НІС. В рамках кластерного аналізу центральна увага приділяється комплексу взаємозв'язків між учасниками процесу створення доданої вартості при виробництві товарів та послуг у інноваційній діяльності. При кластерному аналізі досліджуються не тільки горизонтальні мережі, в яких здійснюється співробітництво підприємств, що діють на ринку одного і того ж продукту або належать до однієї промислової групи: кластери, як правило, є мережами, що охоплюють кілька галузей і включають різноманітні підприємства, що спеціалізуються навколо конкретної ланки у ланцюжку створення доданої вартості.

В рамках досліджень з НІС використовуються різні підходи до ідентифікації промислових кластерів. Найчастіше галузі групують з ступеня міжгалузевої циркуляції знань.

3. Хоча національний рівень залишається найбільш важливим при аналізі НІС, роль міжнародних потоків знань також відіграє велику роль в умовах глобалізації промислового виробництва, наукових досліджень та інших видів діяльності, що стосуються інновацій. На НІС впливають такі чинники, як придбання технологій з-за кордону, купівля закордонних патентів та ліцензій, технологічні альянси між підприємствами у різних країнах, міжнародна торгівля консалтинговими послугами, прямі іноземні інвестиції та спільні міжнародні публікації. Індикатори міжнародних потоків знань зараз досить добре розроблені. Вони включають технологічний платіжний баланс, оцінку міжнародної торгівлі патентами, торгівлю обладнанням та міжнародні дослідницькі консорціуми.

Аналіз НІС має велике значення для розробки інноваційної, інвестиційної та інших політик. Розуміння процесів, що відбуваються у НІС, дає змогу виявити ті сфери, розвиток чи стимулювання яких найбільш дієвим чином сприятиме технологічній динаміці та конкурентоспроможності [1, с. 96]. Воно також дозволяє виявити розбіжності всередині системи, які перешкоджають технологічному розвитку та інноваціям. У цьому контексті найбільш цінними є ті види державної політики, які прагнуть покращити взаємодію між різними учасниками та інститутами НІС та підвищити здатність до інновацій, зокрема, до впровадження нових технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Захарченко В. Закономерности развития национальной инновационной системы. Ринкова економіка: сучасна теорія та практика управління, 2007. Т. 10. Вип. 12. С.80-98.
2. Захарченко В.И., Меркулов Н.Н., Ширяева Л.В. Инновационное развитие в Украине: наука, технология, практика: монографія. Одесса: Фаворит, 2011. 598 с.
3. Федуллова Л.І. Технологічна політика: глобальний контекст та українська практика: монографія. Київ: КНТЕУ, 2015. 844 с.

Меркулов Микола Миколайович, доктор економічних наук, професор кафедри підприємницької і туристичної діяльності, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Ізмаїл

Бойцова Маргарита Вячеславівна, студентка Національного університету «Одеська політехніка», Одеса, e-mail: margarita.bojcova@mzeid.in

Merculov Mikola M. – doctor of economics, Professor of the Department of Economics and Finance, Izmail State Humanities University, Izmail

Boitsova Marharyta V. – student of the Odesa Polytechnic National University, Odesa, e-mail: margarita.bojcova@mzeid.in